

Dossier: Sensació i Percepció

Presentació

El dossier monogràfic que presentem sobre Sensació i Percepció és l'exponent d'una activitat de recerca bàsica que s'ha vingut realitzant a l'INEFC de Barcelona. L'hem anomenat "Sensació i Percepció" perquè el tipus de fenòmens que s'hi tracten s'emmarquen en aquells dos grans àmbits científics, el Biològic i el Psicològic.

Els tres primers treballs –Josep Roca, Javier Hernández i Manuel de Gracia– són de caire teòric i metodològic i formen el primer bloc. El segon bloc –amb treballs de Daniel i Adrian Pérez i de Josep Nadal– tracten de fenòmens sensorials complexos. El tercer bloc –amb treballs de Sergi Santigosa, José M. Olave, Josep Cabedo i Lidia Sala– tracten de temes perceptius.

Centrant-nos en el primer bloc temàtic, el meu treball presenta una anàlisi dels usos i teories sobre el concepte de Percepció. S'hi mostren els múltiples usos del concepte de percepció i també l'existència de teories psicològiques diferenciades, amb l'objectiu de donar a conèixer l'estat de la qüestió respecte d'un concepte que interessa a educadors i entrenadors.

El treball de Javier Hernández pren un tema fonamental de l'activitat física com és l'equilibri i justifica l'anàlisi diferenciada que es pot fer si es vol realitzar una descripció completa d'aquella acció o activitat a la vegada que presenta una aproximació aplicada i integradora de coneixements. Vull destacar-ne l'interès de la perspectiva que defensa que l'equilibri és una acció que admet una anàlisi física, biològica i psicològica; en aquest sentit es posa de manifest que la sensació i la percepció són dos aspectes fonamentals però que no esgoten la globalitat del fenomen de l'equilibri.

El treball de Manuel de Gracia mereix un comentari a part. Primer perquè és de caire metodològic i segon perquè respon a una línia d'investigació que ve de lluny. En efecte, presenta un programa informàtic que permet una investigació sistemàtica en fenòmens sensorials i perceptius, amb múltiples variables o factors a cada nivell. Els treballs d'en Daniel i l'Adrian Pérez i d'en Josep Nadal ja s'han fet utilitzant aquest programa, però la seva utilitat s'estén de manera il·limitada si es té en compte que permet la programació d'estructures o pautes en la pantalla i seqüències d'aquestes estructures. Aquest aspecte se'ns presenta amb un valor experimental pregon.

Cal fer notar, anant a l'aspecte històric, que inicialment els aparells per mesurar i quantificar els fenòmens sensorials i perceptius, eren pre-programats i rígids; aquest és el cas dels aparells per a l'estudi del Temps de Reacció. Això feia que les possibilitats de recerca fossin limitades, no només perquè permetien manipular factors de caire històric –fonamentals en el fet de percebre– sinó també perquè no permetien fer composicions d'estímul a discreció, cosa que sí permet aquest programa.

En el segon bloc, el treball de Josep Nadal és un doble experiment sobre l'Emmascarament. S'hi presenta un fenomen prou interessant que comporta entendre la reactivitat humana i, en concret, el Temps de Reacció en una situació de condicionalitat posicional dels estímul en el temps. Normalment hom només se centra en les variables intensitat, simultaneïtat, àrea, etc. Descriure els fenòmens sensorials més complexos tot observant-ne els efectes dels factors situacionals és una fita experimental que fa poc no era al nostre abast.

El treball d'en Daniel i l'Adrian Pérez va sorgir d'una conversa amb el professor Emilio Alonso. Ell informava de la fatiga dels seus jugadors quan competien contra equips vestits amb colors molt llampants. Vam voler provar els possibles efectes de la presentació de colors a dues intensitats al laboratori. Més enllà dels resultats, constatem el fet del programa de recerca que permet fer simulacions per estudiar aspectes relacionats amb el color, la intensitat, el contrast, la visió perifèrica i d'altres aspectes de la sensibilitat humana, potencialment aplicables a l'esport de competició.

En el tercer i últim bloc, es presenten tres treballs més de camp. En Sergi Santigosa ha estat treballant en el tema de la sortida d'atletisme i presenta aquí unes observacions quantificades sobre la regularitat dels jutges de sortida en el període entre el "llestos" i el tret de la pistola. La regularitat

és una variable psicològica que permet l'anticipació perceptiva; sent així, la regularitat dels jutges és una variable que facilita i explica el millor del Temps de Reacció dels atletes respecte del Temps de Reacció que s'obté als laboratoris, on sempre es treballa amb intervals irregulars. Conèixer aquest i altres factors que alteren la velocitat de reacció ajuda a trobar explicacions naturals a les diferències individuals i, també, a entrenar els atletes.

El treball de José M. Olave és un estudi pioner per arribar a estandaritzar un test sobre percepció del moviment. Als laboratoris ja hi ha maneres de mesurar-ho; el que és interessant del seu estudi és el fet de proposar un test de camp que permeti un ús fàcil en qualsevol instal·lació esportiva. És sorprenent la quantitat de persones que no executen judicis perceptius adequats sobre la velocitat i la trajectòria dels objectes; un test així, ben afinat, podria formar part d'una bateria de test perceptivo-motriu i podria ajudar a conèixer i determinar amb precisió, per començar, el nivell de la població i les diferències individuals. L'últim treball de la Lidia Sala i el Josep Cabedo és una recerca que vol observar els efectes del Jet Lag sobre el rendiment humà; en concret sobre variables tals com el Temps de Reacció i la Concentració. És un treball de rèplica i contrastació de resultats amb d'altres autors sobre un tema d'interès aplicat, en el qual les dades vénen a donar una visió desdramatitzada de la privació de son que creiem que són generalitzables a altres dimensions de rendiment perceptiu i motriu.

Vull fer notar, finalment, que els treballs dels dos últims blocs han estat realitzats per alumnes de l'INEFC de Barcelona, la majoria ja presentats com a comunicacions en les Jornades de l'Associació Catalana de Psicologia de l'Esport l'any 1990. Aquest és un aspecte que cal valorar especialment ja que significa un resultat tangible de la incorporació dels alumnes de segon cicle i postgraduats a la recerca del nostre Institut.

Josep Roca i Balasch